

בבלי תורה תהיה תהיה

משיחותיו של הגה"צ ר' אליעזר דוד פריעדמאן שליט"א

פרשת בשלח

י"ל ע"י כולל בית יוסף-מעלכארן יצ"ו בנשיאות כ"ק הגה"צ אב"ד ור"מ שליט"א

ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים שמעתי ממורי ורבי איש אלוקים קדוש ר' מנחם מענדל מרימנוב שאמר, אמרו חז"ל וצמושצ לניס לא ישצ אלו פלשתים שהם היו לננים, ואלו ידע פרעה שעם לננות יכולים להכניש כל העולם לא ילאו ישראל מנמרים לעולם והפלשתים היו לננים ואלו נחם אלוקים דרך שם לא היה צנ"י ח"ו יולאים משם.

(תפלה למשה הרה"צ ר' משה מסאמבור)

והכיר ברבוי עם הבאים להסתופף בצל קורתו, ונתרגש מאוד בפחד מכל זה, אמר רבוש"ע עם רב כזה באו אלי מה אוכל לפעול עבורם להיטיב להם, הריני מקבל עלי יסורים עבור כלל ישראל ובה תיטיב להם, ומן אז והלאה היו לו יסורים נוראים כל ימיו עבור כלל ישראל.³

בנים היו לו ארבעה, ממלא מקומו הרה"ק ר' יודא צבי היה גדול בקבלה בדורו וחיבר ספרים עמוקים בתורת הנסתר דעת קדושים ועמוד התורה, והרה"ק מצאנז ז"ע כותב עליו בהסכמתו מה שלא כתב בשום ספר, "כלתה נפשי בתשוקת אהבה שיצא הספר לאור", בנו הצעיר ר' מיכל היה ג"כ רבי, חיבר ספר "עטרת זקנים", עוד שני בנים היו לו ר' קאפל רב ברודניק ור' ישעי' שהיה סוחר עם אבנים ומרגליות, ונסתלק בעיר סניאטין ושם מנ"כ, פעם עבר ר' קאפל באותו העיר לצרכיו וביקר על ציון אחיו, אמר לו אחיו כמעט בהקיץ "קאפיל ס'איז מיר זייער סקודנע צו זיין דא אליין קום אהער צו מיר" קשה לי לשכב פה ביחידות שכבה נא אצלי, ענה לו הנני מסכים, אבל לא על אתר אלכה מקודם ואצווה לביתי ואחזיר לכאן וכן עשה וסידר עניניו ויצו לביתו, ונסע לסניאטין ונסתלק וטמנוהו שם אצל אחיו.⁴

הרה"צ ר' משה מסאמבור ז"ע, שימש אצל ק"כ צדיקי אמת בדורו, ורבותיו המובהקים היו, הרה"ק רמ"מ מרימנוב ז"ע, והרה"ק הרבי מלובלין ז"ע ואף שנסע לכמה וכמה צדיקים היה צריך לכל נסיעה ליטול רשות מרבו המובהק הרבי מלובלין ז"ע, פעם נסע לקאזניץ להמגיד ז"ע מבלי שיטול רשות מרבו מקודם.¹ הרה"צ היה לו פרנסה באותן הימים מאיזה חנות קטן, וכשהיה מחוץ לתחום ניהלה זוגתו החנות, ועת היותו בקאזניץ התחילו הערלים הקונים לערער שהדיגים מלוחים "הערינג" הם סרוחים ונפסל מאכילה, ונעשה מהומה בכל העיר לא לקנות שם, וכשחזר הרה"צ ר' משה סיפר לו הרבנית בקובלנא כל הנעשה, החליט הרה"צ א"כ אלך בעצמי לעמוד על יד החנות, ובא ערל אחד לקנות דג מלוח וזרקו מידו באמרו סרוח הוא, נטל הרה"צ הדג וחבטו על פניו "דו שייגען פון ווי ווייסטו אז איך בין געווען אין קאזניץ" כלומר תיתי לי דמתחייבנא על שלא שאלתי רשות מפי רבו אבל מנין ידעת שהייתי בקאזניץ ואחר כך פסקה הערעורים על הדיגים.² אחר פטירת אחיו ה"עטרת צבי" מזידיטשוב ז"ע מילא מקומו באדמור"ת לחסידי זידיטשוב, ערב יום הקדוש עת הליכתו למקוה, ראה

³ כי ברוב ענותנותו לא ראה אופן אחר להיטיבם.
⁴ וזה היה בנו הסוחר.

¹ אף ששרתה ידידות יתירה בין הני תרי צדיקי הרה"ק מלובלין והרה"ק מקאזניץ כידוע ש"הבני יששכר" נסע לקאזניץ באשר ששמעו איך רבו הרה"ק מלובלין מפליג בגדל מדריגותיו, היה לו ליטול רשות.
² ונשארה הפתגם בפי האנשים בגאליציע כשאחד היצר לחבירו אמר לו מנין לך שהייתי בקאזניץ.

וישובו ויחנו לפני פי החירות המורה הק' מרמוזה לנו, כידוע מפי ספרים, שקודם כל לימוד ותפלה, צריכין לשזב לפניו ית"ש, וצאס לא, יהיה ח"ו צכלל ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי רח"ל, וזהו וישזבו שיעשו תשובה ויחנו ל' חנייה צישזב הדעת, לפני פי החירות זו תורה שאין לך צן חורין כעוסק בתורה, צין מגדול זו תורה מגדל עוז שם ד', שכל המורה הוא שנותיו של הקצ"ה, וצין הים זו תפלה הנקראת ים של שלמה מלך שהשלוס שלו, לפני שניהם צריכין להרהר בתשובה.

(מנשר טוב צסם הרה"ק מאפטא)

מגדל עוז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב, להצדיק, שם ה' ששורה על העיר, משמש לו לסימן במקום מגד,⁶

הרה"צ מקאלוב ז"ע נסע עלי דרך בקרון, כשהגיעו סמוך למחוז חפצם אמר לו הבעל עגלה רבי כבר הנני סמוכים לעיר שרוצים אנחנו לחנות שם, שאל ממנו הרה"צ האיך אתה יודע, השיב העגלון הנני רואה המגדל הגבוה בקצה העיר,⁵ אמר הקאליבער "עה עה" לא כך רואים שמגיעים לעיר החנייה, כשרואין שם ה' שורה על העיר אז יודעין שמגיעין לעיר,

ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי וגו'.

יש להצין איפוא מנינו שמשה רבינו ע"ה נעק, שה' אמר לו מה תצעק אלי. אלא הענין הוא דכשהצדיק מצריך לאיש ישראל שהשי"ת יעזור לו וכו', נעשה על ידי צרכה זו רעש צכל העולמות, והנה צפסוק י"ג כתיב, ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו את ישועות ה', נעשה רעש גדול בעולם העליון, ועל זה אמר לו השי"ת מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו. (נר ישראל, הגה"ק רבי מרדכי פיינזש מהוסיאטין ז"ל)

ויתישב על כרסתו, הרי שמיד יסגירו את החדר הזה ולא ישתמשו בו לכמה ימים עד שיגמרו לנקותו ולטהרו מכל אותו מכה.

וכל זה הוא במי שאינו רגיל בכך, אבל מה עושה א "בעלזער יושב" במקרה כזה, "ער גיט זיך א קראץ, און ער גייט ווייטער", שכיון שהוא רגיל בזה אין הוא מתפעל ואין הוא עושה עסק מזה, דהיינו שכיון שהוא רגיל בהזכרות אלו אין הוא מתפעל כבר מזה, וזהו מה שאמר לו אבל האמת היה שברוך בדרך זה כדי שלא יקטרט השטן על זה, שלא ירגיש שזהו תפילה, שלפעמים הצדיק יודע שאם יתחיל בפדיון נפש ואמירת תהילים וכו' יתעורר על זה קטרוג ומוכרח הוא להתפלל בדרך זה. סיפור זה כבר מודפס בנוסח אחר קצת אבל זהו הנוסח כפי מה שאני שמעתי.

⌘

על מצוות ביקור חולים איתא בכמה ראשונים שהעיקר הוא לא לשמש את החולה, אלא התפילות שמתפללים אצלו, ומקשה החת"ס, שאם העיקר הוא התפילה הרי אפשר להתפלל גם בתוך הבית ולהזכיר את החולה לרפואה שלימה, ומתוך שאם אומר תהילים בתוך ביתו הרי שמוכרח להזכיר את שם החולה, ואז יכול להתעורר עליו קטרוג, אבל כשהוא הולך אצלו הרי איתא שהמתפלל על חולה בפניו אינו צריך להזכיר את שמו, ולכן צריכים לבקר החולה ושם כשאינו מזכיר את שמו יכולים להתפלל מבלי לעורר קטרוג.

⌘

פעם אחת הגיע הרה"ק מרוזין ז"ל למקום אחד אשר היו שם אנשים אשכנזים מגאליציע אשר הם היו משכילים בחלקם, ובאו האנשים האלו ושאלו אותו מדוע אצל האנשים האשכנזים אחר גמר התפילה מתיישבים ולומדים משניות, משא"כ אצלכם החסידים אחר גמר התפילה מתיישבים לשתיית משקה שכך היה נהוג אז בין החסידים לעשות "לחיים" אחר התפילה.

משמשו של הרוזינער הרה"ק ח' ר' יוסף ש"ב אשר הוא היה אומנתו לשמח במילתא דבדיחותא את הרה"ק מרוזין, והוא היה חסיד נעלה ידוע כשומר הברית, והיה אדם חריף וכיון ששמע שאלה זו, נענה מיד ואמר מדוע לא תבינו, יהודים אשר כמותכם המתפללים בקרירות בלי שום חיות "איר דאוונט טויט" משום כך אחר מי שאינו חי אומרים פרק משניות, אבל אנחנו החסידים המתפללים בשמחה ובחיות הרי שאדם חי צריך לכוס י"ש.

נענה הרוזינער ואמר "א וויץ אהער א וויץ אהין", אבל הטעם האמיתי לשתיית לחיים אחר התפילה משום שהתפילה הוא במקום קרבן, וכיון שכן הרי יכול להזיק לו מחשבות פיגול ולחללו, והבעל דבר הרואה שיהודי הולך להתפלל ולהקריב קרבן, הוא מנסה להכשילו במחשבת פיגול, לכן אחר גמר התפילה מתיישבים לשתיית לחיים, וכיון שהשטן רואה שישבו לשנות לא איכפת ליה מזה ולכן יכולים אז לאחל שהתפילות יתקבלו, והשטן אינו מקטרג וזה יכול להועיל לפעמים יותר מהתפילה עצמה, וכמובא בנר ישראל ובזרע קודש.

שמעתי מהגאון מלאפונאי זצ"ל שאמר בשם הרה"ק בעל ה"דברי חיים" מצאנו ז"ע על הפסוק בתהילים תפילה "לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו", והנה "לעני" הוא ראשי תיבות נתיב לא ידעו עיט, והוא פסוק בספר איוב ופי' המתרגם דהיינו דרך שהס"מ אינו מכירו.

וזהו מה שאומר דוד המלך ע"ה תפילה לענ"י, מי שרוצה להתפלל בדרך שהמקטרג לא ידע שהוא מתפלל וממילא לא יוכל לקטרג עליו "כי יעטוף" שיעטוף ויסתיר את תפילתו, ע"י שלפני ה' ישפוך שיחו שיתפלל לה' בעת שיחו, וכגון שהוא מספר על אדם אחד שהוא צריך לישועה ובלבו כוונתו בתפילה לה' יתברך שיושיעו מצרתו, ואז המקטרג אינו יודע שהוא התפלל וממילא אינו מקטרג והש"ת היודע מחשבות מקבל את תפילתו.

⌘

הקראסנער רב זצ"ל סיפר שאביו הקראסנער רב ז"ע היה פעם אחת אצל הרה"ק בעל ה"קדושת יו"ט" ז"ע, ובהיותו שם באו אנשים להזכיר לפני בעל ה"קדושת יו"ט" איזה אדם שהיה חולה מסוכן מאוד, והקדושת יו"ט לא נתפעל מזה כלל אלא ברכו בדרך שכתוב כאן בספר "נר ישראל"⁷ באומרו דער אויברשטער זאל העלפן א רפואה שלימה, ומיד המשיך לשוחח עם הקראסנער רב.

אמר לו הקראסנער רב לה"קדושת יו"ט" ילמדנו רבינו הנה הזכירו לפניו עתה חולה מסוכן הנמצא במצב קשה ביותר והוא כמעט שלא התייחס לזה כלל, אלא כלאחר יד.

שאל אותו "הקדושת יו"ט" ומה אתם הייתם עושים אם היו באים לפניכם בהזכרה כזו, אמר לו הקראסנער רב, שהוא היה מיד מאסף מנין לאמירת תהילים בבית המדרש, והייתי פותח את הארון קודש ועושה פדיון נפש אחר גמר כל התהילים וכו', וכך הייתי בוקע רקיעים ופותח שערי רחמים.

כנראה שה"קדושת יו"ט" לא רצה לגלות לו את הסוד שאיתא כאן שברכה בדרך אגב הוא דרך מובטחת שהשטן לא יקטרט על זה, לכן ענה לו בדרך צחות, וכך אמר לו, הנה בעיר בעלזא היו שם הרבה "יושבים" אשר העניות היתה גדולה מאוד אצלם, ולא החליפו שמלותם ימים רבים, וממילא היה נמצא שם הרבה מה"מכה השלישית" שבמצרים⁸.

ובכן כשקורה ש"אוונגארישער איד" מגיע לעיר בעלזא הוא כבר יודע שבחזרו לביתו לא יכניסוהו אשתו לתוך הבית, ומוכרח הוא להכנס למחסן העצים הנמצא מאחורי הבית אשר שם כבר מוכנים בשבילו בגדים נקיים ומכובסים, וכל מיני מכשירי ניקוי לחטאהו מהיצורים הרוחשים על ראשו, ואחר כל ההכנות האלו אחר שכבר העביר את כל הזוהמא שעליו יכול הוא להכנס לתוך ביתו, ואם חס ושלום יהודי זה ישכח את מה שעליו לעשות לפני הכנסו לביתו, אלא יכנס מיד לביתו

⁷ וכן הוא ג"כ באריכות יותר בספר זרע קודש מהרה"ק מראפשיץ ז"ע.

⁸ אבי מורי זצ"ל היה פעם אחת בבעלזא לפני פרוץ מלחמת העולם הראשונה, והוא סיפר לי את המצב שהיו האנשים שורים שם באופן נורא ואיום.

ויצעקו בני ישראל אל ה', ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים וגו'.

פירש רמז"ן שהיה צ' כמות, ומשה השיב הם ואחס תחישון, ל"ע מה תשובה היא זו.

ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי, פירש רמז"ן שמה רבינו ע"ה היה צועק בכלל בני ישראל דכתיב לעיל ויצעקו בני ישראל אל ה', וקשה מה אמר לו הקצ"ה מה תצעק, וללא מה היה לו לעשות כי אם לצעק אל ה'.

הנה כתיב [שה"ש ג, יד] יונתי צהגוי הסלע צסתר המדרגה הראיני את מראיך השמעני את קולך כי קולך ערב ומראך נוה, פירש רש"י שהקצ"ה היה כמסתיר פניו מהם צים כדי שיצעקו שהקצ"ה מתאווה לתפלתו, והנה גדולי ישראל עם משה רבינו ע"ה הבינו כך ונתעטפו בתפלה לעשות נחת רוח להקצ"ה.

ואמנם על זה מלא דלת העם מקום לאמר המצלי אין קברים וגו', שהרי אנו רואים שגם אתם מסופקים שהרי מתעטפים ועומדים בתפלה, ונתירא משה רבינו ע"ה שגם אלו יתפללו אל הקצ"ה, והנה פרק ג' תענית אמרינן שמואל הקטן גזר תענית ולא אחי מיטרא עד פניא, אמר אין זה שצח הציבור אלא כעצד המבקש פרס מרצו ואמר יתמוגג עד שנותן לו, אלא היכי דמי שצח הציבור משיב הרוח וניציב זיקא מוריד הגשם ואחי מיטרא, ודאג משה רבינו ע"ה אם יתפללו אלו שאינו הגונים יגרמו שתתאחר התשועה שיאמר הקצ"ה יתמוגגו ואחר כך אושיעם, על כן אמר להם אתם תחישון ואנחנו נתפלל.

אמנם גם משה רבינו ע"ה וסיעתו לא כיונו מעשיהם, שהיו מתפללים סתם הושיענו ה', ולא שייך צוה לומר משיב הרוח ונשיב זיקא, אלא היה להם לפרש תפלתם כגון רצונם"ע צקע הים והיה נצקע על פי דצריהם, והיה קידוש השם, והיינו דלמר הקצ"ה למשה רבינו ע"ה מה תנעק אלי אם על נסיעה אם על צקיעת הים, ועמה דבר אל בני ישראל ויסעו ואתה הרים מטך וגו'.

(חתם סופר, הגה"ק ר' משה סופר זצ"ל)
ונראה לפרש שבתפילה צריך האדם לפרש את בקשתו ולפרט, וכדאיתא במדרש ובחתי"ס הנ"ל, אבל באופן שתפילה לא מועיל בדבר זה, והצדיק בא לגזור את הדבר אז צריך לגזור באופן כללי שיהודי זה יושיע ולא יאמר להקב"ה את הדרך האיק צריך אותו אדם להושיע שזה מונח בידיו של הקב"ה בלבדו, וזהו מה שאמר הרבי ר' בונים מפרשיסחא להרה"ק מסטריקוב שבאמת מקיים בשמים את דבריו, אבל לא באופן מסוים שאמר שהלה צריך לזכות באותו פרס דוקא.

ⓧ

אגב פעם אחת בא אדם אחד להרה"ק בעל "שיח אליעזר" מסקאליא שבגאליציע נכדו של הבעש"ט הק', וסיפר לפניו שפרנסתו נמצא במצב קשה מאוד, וביקש ממנו שיגלה לו את המספרים שעלים למלאות בגורל הלאטערי"י שעל ידו יזכה בגורל ויתעשר, ואכן הרה"ק שמע לתחנונו ואמר לו מספרים מסוימים ועל ידם אכן זכה האיש בהגורל וקיבל את הפרס הגדול.

כיון שאשתו הרבנית שמעה ממופת זה של בעלה חרה לה מאוד על זה שאצלה בבית היה שורר רעב ולא היה להם פרנסה, ואמרה לבעלה הנה אם אינך יכול להועיל בפרנסתנו כשאינך יודע את המספר שיעלה בגורל איני יכולה לטעון שום טענה, אבל כיון שאתה ידעת את המספרים הנכונים חמתי עליך שאתה מסרתם לאיש אחר ולא מלאת אתה את המספרים האלו שעל ידם היינו זוכים לפרנסה ברווח לאורך ימים.

אמר לה הרה"ק מסקאליא, אמרי נא לי הדוור של עירנו המביא את המכתבים לתושבי העיר הוא אדם עשיר או עני, וענתה לו הרבנית וכי מהיכן שיהיה יכול להיות עשיר הרי בקושי מקבל כמה מטבעות שחוקות לכדי פרנסתו, המשיך ואמר לה, ואיך יכול להיות שאינו עשיר והרי הוא מביא כל יום סכומים אדירים לתושבי עירנו וממילא לא יתכן להיות שהוא עצמו יהיה עני.

אמרה הרבנית והרי הכסף הזה הנמצא בידו אינו שלו, אלא הוא שליח בלבד להעבירו מאדם אחד לשני, מיד אמר לה בעלה הצדיק גם אני כאותו אדם המביא מכתבים גם אני עלי להעביר דברים מסוימים לשאר אנשים ואין הדברים הללו שייכים אלי שאוכל לקחתם לעצמי.

בענין מה שכתב ה"חתם סופר" שהמתפלל צריך להתפלל באופן מפורט ולומר מפורש מהו בקשתו, איתא במדרש⁹ שפעם אחת היה אדם אחד אשר הלך בדרך, והיה קשה לו ההליכה ורצה לרכב על חמור, לכן ביקש מהשי"ת שיזמין לו חמור אך לא פירט בקשתו שרצונו לרכב עליו, ושמע הקב"ה את בקשתו כפי אשר אמרו שנזדמן לו, אשר אדם אחר עבר בדרך לידו, וחמורו של אותו אדם נולד לו ולד חמור קטן, וביקש האיש ההוא מהאדם שהתפלל, שיעזור לו וישא את החמור הקטן שכיון שביקש חמור סתם זימן לו הקב"ה חמור זה.

ⓧ

הרה"ק ר' פישעלע סטריקעווער ז"ע"ע בא לפניו חסיד אחד שהיה עני מחוסר פרנסה, וביקש ממנו שהוא רוצה לזכות בהגורל הלאטערי"י, וכך עשה שברכו שיוזכה בגורל, והיהודי עשה כמוסכם ולא עלתה בידו, כיון ששמע הרה"ק מסטריקוב דבר זה אמר כיון שאין מסכימים מן השמים למה שאני אומר א"כ איני רוצה להיות מנהיג ומורה, ומיד זנח את הרבנות, ומאז מעשה זה הפסיק לקבל אנשים שבאו להושיע אצלו.

כיון ששמע הרה"ק ר' בונים מפרשיסחא ז"ע"ע שהסטריקעווער פשט את האצטלא של הרבנות, והוא היה כידוע פיקח גדול, לכן הלך מיד לפעול אצלו שיחזור בו מהחלטתו, מיד נסע למעון קדשו, ואמר לו ילמדנו רבנו, מהו הפשט של מה שאנו אומרים לפני תפילת שחרית מי בכל מעשי ידיך בעליונים ובתחתונים שיאמר לך מה תעשה ומה תפעל, והרי כבר אמרו הקב"ה צדיק גזר והקב"ה מקיימו, וא"כ הרי יש במעשה ידיו של הקב"ה שאומרים לו מה תעשה.

אלא הפי' הוא שכשצדיק גוזר שיהודי יושיע ויצליח במעשה ידיו אז מקיימים דיבורו אבל אין הצדיק יכול לגזור האופן שבו יושיע אדם זה, שזה מונח בידיו של הקב"ה בלבד, וזהו מה שאומרים "מי בכל מעשה ידיך בעליונים ובתחתונים שיאמר לך מה תעשה ומה תפעל" באופן מדויק.

⁹ והובא באוה"ח הק'.

ה' ילחם לכם ואתם תחרישון.

וזדרך אחר נראה לי כשנדקדק מלת "ילחם", שהוא מצנין הנפעל, שאם היה פועל יוצא, היה לו לנקד הלמ"ד בצצ"א וסית"ת פתחה.

וציבור הענין שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל שראה את הגלות והגאולה צמרכבה, והס ראו למעלה מן המרכבה, וכתיב רוכב שמים צעור, כאתערותא דלתת אתערותא דלעילא, כמו שמעוררין ישראל צפעולתם צעולם הזה כך ממשיכין שפע קדושת הצורא צ"ה, ולכך צריכין ישראל להיות צשמתה וצטוב לצב, וכל עומת זה תגלה ותראה מלכותו צתוך עולמותיו צחסד ורחמים עוז ותדוה צמקומו.

אבל ישראל היו שרויין עתה צנרה, ויצעקו אל ה' צעצבות, שהצטקה צאה מכאב לצ ומשצר רוח, ולזאת הזהירנו משה אל תיראו, כי לא טוב צעיני ה' כאשר אתם עושין פה היום לצעוק אל ה' צתוך יגון וצגחה, וצעצצ אל יהי מותר, רק שצריכין אתם לתרוש ולשתוק, לשמוח ולצטות צשם ה' הטוב והמטיב צחסדו לכל צרואיו.

וזה שכתוב ה' ילחם לכם, שהוא כצ"ל נפעל על ידיכם, שאתם ממשיכין את הצורא צ"ה צתוך עולמותיו לצחינת מעשיכם, ועל כן אתם תחרישון, אינכם רשאים לצעוק ולהתעצב, כי ממילא יתמו ויכרתו ויתצטלו כל המשציינים המצריים לכם.

(מנחם ציון, הגה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זצ"ל)

היהודי הזה בדרכו מקאזניץ לרימינוב שבגאליציע עבר בדרכו בעיר לובלין, העומד על אם הדרך הזו גם כיום וכיון שהגיע לעיר זה, נכנס למעון קדשו של הרה"ק החוזה מלובלין ז"ע, וסיפר לו שהוא מגיע עתה מקאזניץ ונוסע לרימינוב, וסיפר לו שהקאזניצער מגיד שלח דרישת שלום להרימינובער וששלח לומר לו שיודע הוא שהוא משיח,

הרה"ק הרבי ר' מענדעלע רימנובער ז"ע"ע היה נערץ ונקדש מאוד בעיני צדיקי דורו ז"ע, פעם היה יהודי חסיד אחד אצל הרה"ק הקאזניצער מגיד ז"ע ואמר לו שהוא עומד לנסוע לרימינוב, כיון שהקאזניצער מגיד שמע דבר זה אמר להחסידי כשתגיע אצל הרה"ק מרימינוב תמסור לו דרישת שלום בשמי, ותאמר לו שיודע אני שהוא משיח.

אצל הצדיקים היה רואים שהעת רצון הגדול ביותר לפעול ישועות לישראל היה בעת שמחה, כמו בפורים ושמחת תורה וכדו', ויודע אני על כמה וכמה אנשים אשר זכו לישועות ה' בשעת שמחה. וכן היה אצל רבינו ה' אמרי חיים' ז"ע מויזניץ אשר הרבה פעמים כשהיו מזכירים לפניו איזה ענין היה אומר שהוא צריך לעת רצון, או שהיה אומר שהוא צריך לשעת הכושר, והעת רצון והשעת הכושר היה בפורים או בשמחת תורה על פי רוב, שאז היה פועל הישועות הגדולות ביותר, פעם אמר בפורים בעת שהיה בדיחא דעתיה ביותר במשתה יין "מה שאלתך וינתן לך" שבמשתה יין אפשר לפעול את כל הישועות ע"י שמחה.

אמר לו החוזה אני איני מרהיב עוז בנפשי לשלוח דרישת שלום הרבי ר' מענדעלע, אבל זאת תדע, שגם אני יודע שהוא משיח.

כיון שהיהודי הגיע לעיר רימינוב, נכנס לבית הרבי ר' מענדעלע וסיפר לו דברים כהווייתן שהמגיד מקאזניץ שלח דרישת שלום ואמר שהוא משיח, והרבי מלובלין אמר שאינו מעיז פניו לשלוח לו דרישת שלום אבל גם הוא אמר שכבודו הוא משיח, אמר לו הרבי ר' מענדעלע האמת הוא שאני איני משיח, אבל על המשיח כתיב "והוא מחולם מפשעו" דהיינו שהמשיח אומר על עצמו שהוא נעשה חולה מעוונותיהם של ישראל, ותדע לך שממני אין המשיח נעשה חולה כלל.

⌚

הדבר תורה הזה ראויים למי שאמרם אחר שברמינוב היה יודע ששם היו מתפללים בשמחה גדול מאוד וכך היה אצל הרבי ר' מענדעלע רימינובער וכן אצל ממשיך דרכו הרה"ק ר' הערש רימינובער ז"ע.

כי אשר ראיתון את מצרים היום לא תספו לראותם עוד עד עולם.

שמואל בימים נשגבים כאלו שכל אחד עוסק בתשובה ומעשים טובים ישב בין הני ערלים ולשמוע מה שהישמעלים שוחחים ביניהם, אך פקודת הרה"צ שמרה רוחו וישב שם כמה ימים ולא הגיע שום שמועה, וגם ביום לפני ערב יום הקדוש ציווה לו הרה"ק לילך ולישב שם שעות ארוכות, ובלילה בא ר' שמואל ובכה במר נפשו לפני הרה"ק מה הרבי רוצה ממנו איזה הרגשה ביום הכיפורים יהיה לי אחר שישבתי כ"כ ימים בין טמאים ונבזים, והרה"ק לא הגיב ע"ז כלום, רק שאלו מה שמועה שמעת שם, אמר ר' שמואל כי היום הגיע מעכו "מאמר המלך" וכאשר אך הוציא ר' שמואל שני מלים אלו מפיו נפל הרה"ק מאורייטש בדביקות נפלאה¹⁰, כשחזר ה"בת עין" מדביקותו המשיך ר' שמואל בבכי מה יהיה עם יוה"כ אמר לו ה"בת עין" הנך רוצה להרגיש טעם ביום כיפור¹¹, נטל כף מלא מהלביבות ותפ"א שלפניו על השלחן ונתן לר' שמואל "דא האסטו א טעם אין יום הקדוש", וסיפר ר' שמואל כי מעולם לא הרגיש טעם עליון ביום הקדוש כבזאת השנה.

הרה"צ ר' שמואל העליר בקי היה בחכמת הרפואה, וריפא חנם לכל שואל ומבקש הן מעם בני ישראל, ולהבדיל חולה גוי שבא אצלו להתרפאות מילא מבוקשו (משום איבה), ולצורך הענין היה צריך לקרות בכל מיני ספרים העוסקים בחכמת הרפואה אף מהנכתבים בלשון העמים, והרגיש שאותיות שלהם מפריעים לו מאוד בעבודתו באמצע התפלה וכדו', עד שהחליט לעזוב לגמרי את כל הענין וחדל מלעסוק ברפואות, לימים שלח לו ה"בת עין" מאורייטש ז"ע חולה אחד שבא אצלו שירפאהו, ור' שמואל לא קיבלו באמרו כי אינו עוסק עוד באלו והרה"ק מאורייטש שלח אחריו ושאלו מה זה ועל מה זה, ומענה בפי ר' שמואל כי האותיות מבלבלים אותו, אמר לו האורייטשער כי במה שהנך מרפא גם לגויים אזי יש להם קצת הכנעה והתבטלות לבני ישראל ונצמח מזה טובות הרבה ותמשיך ברפואות, והניח הרה"ק מאורייטש ידו הקדושה על ראשו של ר' שמואל ומן אז והלאה לא בלבלו עוד האותיות מחשבותיו הטהורים (כי אשר ראיתם את מצרים לא תוסיפו לראותם עד עולם).

¹⁰ כנראה שכל מה ששלחו לשם היה בשביל ההתעוררות שיבוא לו ממילים אלו מאמר המלך.
¹¹ דרכו של הרה"ק היה לצום בכל הימים שבין כסה לעשור ובערב הביאו לו לטעום לביבות עם תפוחי אדמה.

כשהיו הזמנים הקשים בארץ הקודש, והיה אז בעשרת ימי תשובה פקד ה"בת עין" מאורייטש על ר' שמואל שילך לבית המשפט כי שם הגיעו הבי דואר מעיר עכו לעיר צפת, ור' שמואל היה לו קשרים טובים עם השופטים והשרים, ציווה לו האורייטשער לישב שם ולהכות אם יגיע חדשות מעיר עכו אודות המצב, ועגמה עליו נפשו של ר'

עיקר האמונה, כשאין שום תקוה ע"פ דרך הטבע - וכן היה ביציא"מ ובקרי"ס וכן נקבע לדורות

ויאמינו בה' וגו'

צמדרש: כתיב ויאמינו דצבריו ישירו תהלתו, לא נגאלו ישראל ממנצרים אלא בזכות האמונה, שנאמר ויאמן העם, חזרו ולא האמינו כו', ואח"כ חזרו והאמינו.

הנה שורש ענין אמונה הוא כאשר אפסו כל הכוחות ח"ו, כי צודאי כשיש התפשטות אהבה ויראה הרי רואים צחוש גדלות הש"י ורוממותו רק כשיש קצת מסך מצדיל ואעפ"כ מתחזקים בעבודה, זהו שרש ענין האמונה.

זה היה במנצרים בהתחלת הגאולה שנאמר ויאמן העם, היינו כי אז היה פרעה מלך מנצרים מושל על כל העולם הן דצברים שהן דדרך הטבע והן אפי' דצברים שחון לטבע כמ"ש תצן אתה מכניס לעפריים, וכל ישראל היו כפופין תחת ממשלתו לגמרי עד שעפ"י חכמת המזלות והנהגת הטבע לא היה צאפפרות שיצאו משם לעולם כמשארז"ל לא היה עבד יכול לצרות, לכך אמר מי ה' אשר אשמע צקולו, שלא היה אפשר לו לכנוס דעתו המוזהמת שיש משגיח צעליונים וצתחמונים לעשות בהם כרצונו וחשב כי הוא השולט על עצמו ולית דין ולית דיין ח"ו, עד שהציא עליו הש"י העשר מכות והוכרח להודות כי ה' הוא האלקים המשגיח צעליונים וצתחמונים ועושה בהם כרצונו והוא מציל את עמו ישראל הדבקים בו מכל צרה וצוקה, כי הם אין כפופים תחת שום שר ומול צלתי לה' לצדו, וזהו צשכר האמונה שיש בהם שאע"פ שראו צחוש שיד מנצרים על עליונה, אעפ"כ האמינו כי יש להם אצ ופטרון צשמים, וצשכר אמונה זו הצילם ה' ועשה נקמות צפרעה ועצדיו עד שגם הוכרחו להודות והפה שאמר כו' כמבואר צמדרש.

והנה כיון שגם צפרעה הוכרח להודות, א"כ שוב לא היה אמונת ישראל ניכרת ומצוינת כיון שגם הצד שצנגדס הודה לזה, והנה ענין האמונה הוא נחלה לצנ"י מאצרהס אצינו ע"ה כמ"ש והאמין צה' וצשצצה לו צדקה, והוא ע"ד הכחוצ וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות וגו', ורצון הש"י ששרש האמונה לא יופסק מורעו לדורות עולם, והנה כיון שגם צפרעה ועצדיו

הכופרים הוכרחו להודות שיש ה' אחד, שוב אין כאן התצורות האמונה צורע ישראל, וזהו מאמר המדרש חזרו ולא האמינו, היינו שלא היה ניכר אמונת ישראל לכך כתיב ויהפך לבצ פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל, היינו ששכחו כל מה שהיה והיו כדמעיקרא בכפירתם הארוכה, וכתיב ויחזק ה' את לב פרעה וגו' וירדוף וגו' כי ה' חזק את לבו מחדש, וכתיב וישאו זנ"י את עיניהם והנה מזרים נוסע אחריהם, והיינו ששוב שנית ראו זנ"י בחוש כל התוקף של מזרים בגשמיים ורוחניים עד שעפ"י דרך הטבע שוב לא היה אפשר להם להנגל, לכך כתיב ויראו מאד ויזעקו זנ"י אל ה', היינו ששוב עוד הפעם לא היה להם שום תקוה להנגל עפ"י הטבע רק לאחוז במדת האמונה ולשבר את לבם לאציהם שבשמים, ואז נתחזק ונתקדם שרש האמונה בלבבם ליתד תקוע לדורות עולם ושוב בשכר זה זכו ונעשה גמר הגאולה בשלימות בקי"ס, וזהו מאמר המדרש אח"כ חזרו והאמינו.

ומ"כ נספחה"ק [כמדומה ששם הצבע"ט הק' זוקוללה"ה] פי' ע"פ כי כאשר ראינו את מזרים היום לא מוסיפו לראותם עוד עד עולם, היינו כנ"ל שצ"מ"מ אף שעיקרו היה בשכר האמונה עכ"ז היה פתחון פה לבצע"ד לחלוק כיון שאז גם הלד שכנגדם הודה, א"כ צמה היו ניכרים זרע אציהם יחזק ויעקב מאמינים בני מאמינים, אך בקי"ס נקבע האמונה השלימה אך צהם ואין לזרים אחס...

(תורת אמת, הגה"ק ר' יהודה ליב איגר ז"ל)

במכת דם נרפאו כל ישראל מחולי מוריד"ן, וכן הלאה על דרך זה, ע"ש.

⊕

ע"ד ה"תורת אמת" הנ"ל ממשיך הוא לפרש באופן זה הכתוב "אהבו את ה' כל חסידיו אמונים נוצר ה' וגו' חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לה", דלכאורה הול"ל "חזקו ואמצו".

אך הפירוש דלכתחילה אמר "אמונים נוצר ה'", שכל המאמין באמונה שלימה, לא תאונה אליו כל רעה, ואמר "חזקו", שצריך להתחזק בכל הכוחות באמונה, ואף שבחוש הדמיון נראה לו שיש מסך מבדיל, עכ"ז יאמין ויבטח בה'.

והנה באמת לאמונה כזו צריך הרבה סיעתא דשמיא, והשטן ואומה"ע משיבין ע"ז, לזה אמר "חזקו - ויאמץ לבבכם כל המיחלים לה", שהרוצה להתקרב לאמונה השלימה ולבטחון האמיתי, בודאי יתן לו ה' אימוץ הלב נגד המסיתים, והבא ליטהר מסייעין לו.

⊕

במה שמביא הכתוב במצרים בהתחלת הגאולה "ויאמן העם"¹⁴, הרה"ק מראפשיץ ז"ע¹⁵ דקדק בזה דאחר כל הניסים, כשבאו לקריעת ים סוף, כתוב "ויאמינו בה" ובמשה עבדו", ולכאורה צ"ב דמשמע שרק עתה באו לאמונה, והנה כבר לעיל במצרים כתוב כבר שהאמינו.

ומבאר דמתחילה לא היתה זאת אמונה שלימה, רק מחמת ששמעו ממה שהיה נאמן בעיניהם כדרך האדם ששומע אפילו דבר חידוש, עכ"ז כיון שהאיש הזה מהימן בכל דבר, ודאי לא משקר גם בדבר הזה, אבל על גוף הדבר בלא אמירת האיש הזה היה בליבו מסופק, משא"כ עתה באו ישראל לאמונה זאת שהאמינו בה' ואח"כ במשה עבדו, לא שהאמינו בה' מחמת אמונה במשה, רק אדרבא שהאמינו בה', ומחמת זה האמינו ג"כ במשה מצד שהיה עבדו, ועיי"ש מה שמוציא מתוך הדברים אלו הוראה למעשה.

¹⁴ שמות ד, לא.

¹⁵ בספרו "זרע קודש" בפרשתינו באד"ה א"י ויושע ה'.

בענין האמונה שנקבע ע"י העשר מכות וקריעת ים סוף, יש להעיר עוד שני ענינים המובאים מצדיקי הדורות, ונקדים לדברינו מה שידוע ומפורסם דרכו בקודש של הרה"ק הרבי ר' הירש מרימנוב זי"ע באמירת "תורה" שהיה מתחיל מראשית הבריאה, סדר בריאת העולם וכו' כל משך סדר הדורות עד ליציאת מצרים וקרי"ס, ואז היה אומר ה"שירה" בהתלהבות יתירה, וסיפורים רבים נמצאים בענין זה¹².

ובספר "מבשר טוב" מעיד הכותב שזכה לשמוע דברי תורה רבות מפה קדשו של הרבי ר' צבי הירש, ובעת שהיה מונה ה' מכות, ביאר בקדשו איך שבכל מכה מהעשר מכות, נכנס בלבותיהם של ישראל הארה מאחד מהעשרת הדיברות, ובעת מכת דם נכנס בהם הארת "אנכי ה' אלקיך", ובצפרדע נכנס הארת "לא יהיה לך", וכן ע"ז הדרך, אמנם כותב שם ב"מבשר טוב" שלא זכור לו איך שביאר הדברים על בוריים. ובפשטות אפשר לומר בביאור הענין ש"צפרדע" רומז להנ"ל, ע"פ משא"ל בפסחים דהצפרדעים נכנסו להתנורים על קידוש השם, ומזה למדו חנניא מישאל ועזריה בק"ו למסור נפשם עקדה"ש ושלא להשתחוות לצלם של נבוכדנצר, דמה אלו שאינם מצווים עושים כך, כל שכן אנו עאכ"כ. וענין שהפילו חנניא מישאל ועזריה את עצמם לתוך כבשן האש היתה לקיים בזה מצות לא תעשה של "לא יהיה לך וגו'", ומובן לפי"ז שפיר השייכות בין מכת צפרדע ל"לא יהיה לך".

עוד הובא בדברינו לעיל¹³ דברי קדשו של הרבי ר' בונם זי"ע שהיה מחשב איך שהעשר מכות היו נגוף למצרים ורפוא לישראל, ובכל מכה שקיבלו המצריים, פעל באותו ענין ממש רפואה לישראל, וכגון

¹² הרה"ק ה"אמרי נועם" מודיקוב זי"ע זכה באברכותו והיה אצל הרבי ר' הירש בפעם האחרונה שאמר דברי תורה עלי אדמות, והיה מספר על זאת בערגה באמרו שהיה מוכן לוותר על כל הנדוניא שלו לשמוע שוב מפה קדשו איך שהיה אומר "נטית ימינך תבלעמו ארץ", אך כמובן שכבר לא היה שייך זאת שתיקף אח"כ הסתלק לעולמו. ועובדא זו היה מספר גם הרה"ק ר' יענקעלע מפשעווארסק - מאנטווערפן זי"ע, והיה מוסיף למנות מספר ה"זייגעראלעך" (מורה שעות) שקיבל הרה"ק מודיקוב כדורן דרשה על חתונתו, שעלה מספרם למנין מופלג ומוגזם.

¹³ פרשת בא עה"פ "ולמען תספר באוני בנג וגו'" מספר "בית יעקב" בשם רבו הק' הרה"ב מפרשיסחא.

צמדרש רצה אז ישיר משה וצני ישראל וכו' כל השירות שנאמרו בעולם ל' נקבות לומר מה הנקבות מתעצרות ויולדות קן הן וכו', אבל לעתיד לבוא אין עוד נרות זו וכו' צאונה שעה אומרים שיר לשון זכר שנאמר שירו לך' שיר חדש, וכן איתא צסידור ארז"ל על ומצחר שלישי עלין דקליפה וכו' טבעו צים סוף וכתיב ד' ימלוך לעולם ועד לשון עמיד, כי רק לעתיד לבוא יהיה השלימות הגמור, ...ויכול כל אדם להמשיך על עצמו מלכות שמים מצחינת לעתיד לבוא והיה לו סיוע צעודת השי"ת, והבא לטהר מסייעין אותו, ולזה כתב צסידור ארז"ל שצריך לומר השירה בכל יום כאלו הוא עתה עובר צים והקצ"ה מלינו, כי צאמת קן הוא, ועובר צים והקצ"ה מלינו, וכאשר אומרה ומכוון ממשך על עצמו מצחינת גאולה לעתיד לבוא וכו' לאומרה לעתיד לבוא.

(דברי שמחה להרה"ץ מציעשנוב)

אמרו לו הציוניסטן אתה הוא שמעכב על ידיו שהרי כל זמן שאתה יושב בכסא רבנות העיר, ואתה מתנגד לרעיון זה לא יוכל הדבר לצאת אל הפועל.

ענה להם ה"אהבת ישראל" ומה רצונכם, וכי חשבתם שאני לא אתנגד לזה "אך זאל נאך וועלן אויך", הציוניסטן לא הרימו ידים ולא עזבו את מחשבתם אלא התחילו לריב עם ה"אהבת ישראל", מיד קם ממקומו ועזב את וויזניץ והתיישב במקום אחר.

אך לא עבר זמן רב ותושבי העיר ראו שהמקום עומד להתמוטט שהרי כל זמן שהאהבת ישראל היה שם היה באים יהודים מכל הסביבה לחלות את פניו וזה היה מקור יפה לפרנסת תושבי המקום אך משעזב האדמו"ר את העיר כמובן שפסקו החסידים מלבוא, והוכרחו לבוא ולפייסו ולבקש ממנו שיחזור לעירם.

ושמעתי מהוויזניצער דיין הגה"צ ר' דוד צבי שנייבאלג זצ"ל, שבאותו יום יצאו מהעיר תושבי המקום מנער ועד זקן ובאו לחלות את פני האהבת ישראל שימחול להם ויחזור לעירם "קיין קינד איז נישט געבליבן אין שטאט", ואז ניאות להם וחזר לכהן כרב העיר וויזניץ.

א

ה"אהבת ישראל" נפגש פעם עם הרה"ק ר' ישראל מסאדיגורא זי"ע²⁰ ושוחחו ביניהם מענין הציונות, ומסקנת השיחה היה שפשר הענין הוא שמאותו יום שאנשי כנסת הגדולה ביטלו את היצר הרע של עבודה זרה, הוכרחו מן השמים ליתן להסטרא אחרא דרך אשר על ידה יוכל להעביר יהודים מדרך הישר.

ולכן קמו מיד באותו תקופה כת הצדוקים מתלמידיו של צדוק ובייתוס כידוע אשר כתות אלו התקיימו מזמן אנשי כנסת הגדולה למשך כמה מאות שנים ובמשך שנים אלו העבירו הרבה יהודים מדרך הישר רחמנא ליצלן.

אך היות שדרך העולם הוא שרעיון ישן אינו מושך כל כך כמו רעיון חדש, לכן נחלש כח המשכה של דרך הצדוקים, ואז קם אותו האיש והתחיל להפיץ את דרכו בעולם ועיקר שליחיו ששלח לארצות תבל היו יהודים תלמידי ישיבה, ורוב ציבור מאמיניו בתחילת דרכו היו יהודים אלא שאח"כ נתפשט דרכו בכל העולם כולו.

משעברו שנים רבות וגם דרך זה כבר לא משך כל כך את האנשים, התחילו כת הקראים להפיץ את דרכם ברבים והפילו הרבה יהודים ברשתם רחמנא ליצלן ועד ימינו אנו עוד היו במצרים ציבור אנשים שהתנהגו בדרך זו.

כשגם דרכם של הקראים נזדקן והפסיק למשוך את האנשים, קם כת ש"ץ הידוע לשמצה.

כשגם כת ש"ץ כבר לא עניין כל כך את האנשים, התחילה להתפשט תנועת ההשכלה בראשות משה דעסויער ותלמידיו שר"י מבערלין והחריבו בכרם בית ישראל.

ומשגם דרך זה הפסיקה מלהתפשט בעולם נתייסד תנועת הציונות, וזהו פשרם של הציוניסטן, משגמרו לברר את הדבר אמר לו הסאדיגערער זי"ע לה"אהבת ישראל" הנה אני אין דרכי באמירת דרשות וכדומה, ולכן אין להקשות עלי למה איני יוצא ללחום נגדם, אבל אתה שדרכך בכך אמאי אינך יוצא נגדם בחרב ובחנית בכל התוקף.

מה שה"אהבת ישראל" ענה לו אז בחדרו איני יודע, אך משיצא אמר למקורביו, האמת הוא שלדעתי הייתי צריך לילך מעיר לעיר ומכפר לכפר כדי לפרסם את רוע מעללם, אך היות שידוע אני שיש אנשים המחכים לשמוע את דעתי ואז הם יעשו את ההיפך, לכן איני מפרסם את דעתי בנושא.

פעם כשהיה ה"אהבת ישראל" במקום נופש ניגש אליו איש פשוט מתושבי העיר ואמר לו שהיום חל יום היארצייט של הרצל שר"י ויש לעשות איזה סעודה, ענה לו ה"אהבת ישראל", צודק אתה יש לערוך סעודה גדולה שהרי "באבוד רשעים רנה", ויש לשמוח הרבה ביום זה.

²⁰ אביו של הרה"ק ר' אברהם יעקב מסאדיגורא מתל אביב.

דרכו של ה"דרכי תשובה" בכל ליל ב' דסוכות בגמר עריכת השולחן של שמחת בית השואבה לפנות בוקר, חזר על דברי הרה"ק ממגאליניצא, שאמר רבוש"ע לעתיד לבוא תערוך לפנינו שלחן עם עורו של לויטן ויין המשומר הלא לעתיד לבוא יזכו ליראות פני השכינה, ויתענגו מנועם זיו עליון, ומי הוא אשר יערב לחכו בשר ויין, רבוש"ע אם תתן לנו גבולותנו המר לטעום מיין המשומר ולויטן הלא תיטיב לנו בתוך הגלות, וכשגמר ה"דרכי תשובה" דיבורים אלו בירך על הכוס בפה"ג וטעם מן היין, ופלא שאכן נסתלק לגנזי מרומים ביום ב' דסוכות באותו שעה בדיוק באשמורת, ובנו ממלא מקומו ה"מנחת אלעזר" נהג לילך על הציון ביום טוב ואמר לו יום טוב טאטע יום טוב טאטע¹⁶ ושחח עמו באריכות כאילו עודו בחיים.

הרה"צ מציעשנוב כמעט שלא אמר תורה, כדרך אביו ה"דברי יחזקאל", אבל אם כבר אמר היה בדביקות נוראה, וכתבו עליו אשרי מי שזכה לשמוע דא"ח יוצא מפי קדשו בקדושה ובטהרה בדביקות ובהתלהבות אשר כפי המקובל ההכנה לאמירת התורה היתה אצלו עבודה גדולה בהתרגשות עצומה ממש עד כלות הנפש.

הרה"ק משינאווע זי"ע רצה מאוד שבנו הרה"צ מציעשנוב ישמש בציעשנוב בכתר הרבנות, ובאותו עיר גרו הרבה מחסידי רוזין¹⁷ ולא רצו לקבלו ונתווכח עמם הרב משינאווע, אינכם רוצים בו באשר הוא נכד צאנו, תסעו לרבכם הרה"צ מהוסיאטין¹⁸ ותשאלו חוות דעתו¹⁹, ויהי אך כאשר התחילו להציע בפני רבם השאלה אודות ר' שמחה בער בן הרה"צ משינאווע, תיכף ענה להם רבם "ר' שמחה בער ער איז דאך א וואוילע אינגערמאן" ונסתתמו טענותיהם לתמהונם, ונתמנה לרב בעיר ציעשנוב.

הרה"ק ר' שמחה בער מציעשנוב היה אש להבה בעבודת בוראו ב"ה ובפרט היה לוחם בכל התוקף ועוז נגד נגע הציונות שהיתה אז בתחילת דרכה, והוא לחם נגדה ביחד עם מזכירו של הגאון ר' יצחק אלחנן מקאוונע זי"ע ר' יעקב ליפשיץ ע"ה שניהל מערכה גדולה נגדם, הציוניסטין היו מכנים את ר' יעקב והרבנים אשר אתו "הלשכה השחורה", והיו מדפיסים קונטרסים שונים בגנותם ושולחים מכתבים לאנשים שידעו להתרחק מהם, בספר "דברי שמחה" מהרה"ק ר' שמחה בער מובא מכתב אחד אשר בו הוא מסביר ומפרט בטוב טעם ודעת גודל המכשלה אשר בדרך זה, וגנותם של ההולכים בשיטה זו.

מספרים שבעת ההסתלקות אביו השינאווער רב זי"ע הרבה לבכות עליו והמקורבים חשבו שבוכה הוא ככל בן שאבד את אביו, אך הוא אמר להם שהוא בוכה על לוחם הציונות שנסתלק מן העולם ואין מי שימלא את מקומו בדבר זה.

א

הציעשנובער רב זי"ע היה מהלוחמים המפורסמים נגד הציונים אך יש לציין שגם הגדולים אשר לא ניהלו מערכה נגדם, מ"מ התבטאו עליהם במלוא החריפות ולפעמים יש דברי גנות מצדיקים אלו נגד הציונים עוד יותר מהצדיקים הלוחמים.

הרה"ק ה"אהבת ישראל" מוויזניץ זי"ע היה מהרבנים היחידים שעזבו את מקום רבנותם בשביל הציוניסטן, ומעשה שהיה כך היה שהציוניסטן היה דרכם להקים בתי ספר בכל עיר אשר בו היו מלמדים לימודי חול, אך בעיר וויזניץ לא העיזו לעשות כן ללא הסכמתו של רב העיר האהבת ישראל זי"ע.

לכן עלו למעון קדשו ושטחו לפניו את משאלתם, ואמרו לו שברצונם לייסד בית ספר אשר ילמד את התלמידים את שפת המדינה ושיהיה להם אומנות בידם לפרנס את עצמם כשיגדלו וכו', אמר להם האהבת ישראל ומי מעכב בידכם, ומדוע באתם אלי.

¹⁶ לא אמר גוש יום טוב באמרו היום טוב הוא בעצמו טוב.

¹⁷ וכידוע לא היו הקשרים בין צאנו לריזשין כ"כ טובים.

¹⁸ מצאצאי רוזין.

¹⁹ מהוסיאטין לציעשנוב היה מרחק רב ובוודאי לא ראה הרב מהוסיאטין מעולם, ומסתמא אף לא שמע אודות הרב משינאווע ובנו.

אז ישיר משה צמדרש שר לא נאמר אלף יסיר, פי' אם האדם חושב לעצמו כי שר שאמר שירה כראוי, אז לא נאמר, סימנא הוא שלא התחיל לומר, אלף יסיר צריך לידע שלא אמר כראוי ועוד יאמר שירה כראוי.

(הרה"ק מקאצניץ)

סיפר לי הרה"ח ר' וואלף אפטער שזכה עוד להסתופף בצל ה"צמח צדיק" מוויזניץ זי"ע, שנה אחד לפני התפילה בשבת שירה אמר מרן ה"אהבת ישראל" שמי שעוד לא הפך החומר שלו לצורה, היינו שלא נזדכך עוד גופו לגמרי לרוחניות, אינו יכול לומר שירה כראוי כיאות, חשבת לעצמי אם הרבי אומר כן מסתמא כבר הוא במדריגה כזו, ועמדתו בסמוכין לו שאוכל לראות פניו הקדושים בעת אמירת השירה

כראוי, אמנם כאשר אך התחיל לומר שירה "האט ער אזוי געשפילט פארבן", (נשתנו פניו לכמה גוונים,) וברחתי לנפשי. ר' וואלף הנ"ל היה איש תמים עד מאוד פעם ישבנו יחד בסעודת מלוה דמלכה ואכלנו שם מאראנצן ושחקתי בידי עם הקליפות של המאראנצן והתחיל ר' וואלף לזעוק עלי ברצינות הלא כתיב כי כל מעשיך יהיו לש"ש "וואס פאר א לשם שמים איז דא אין דעם" כך גער עלי כאילו עשיתי דבר מה.

יבקש רחמים כל יום על פרנסתו, דאל"ה היא באה מהסט"א ה"ו

הנני ממטיר לכם לחם מן השמים

פסוק ציהושע (ט, יד) כתיב ויקחו האנשים מנידס ואת פי ה' לא שאלו, ומה שייכות יש לזה שלקחו מנידס או לא. כי האמת שרריך כל האדם בכל יום לבקש רחמים על מזונות כמאמר (תהלים כג, ה) רועי לא אחסר, כי על מוצא פי ה' יחיה האדם, וזה צחינת מן, שהקצ"ה מומין לאדם פרנסתו בכל יום וכל שעה ככדי לתקן הנלוזי קדושה שיש בכל מיני מאלכל וכל מיני סחורה, לזה רריך כל אחד לבקש רחמים שזמין לו השי"ת צ"ה פרנסתו מסטרא דקדושה, כי יש אנשים ח"ו אשר צא להם פרנסתם מסטרא כדאימא צספר חסד לאברהם.

וזה ויקחו האנשים מנידס, לשון מזון וגם לשון צד²¹, ונתן הכתוב טעם לזה, כי את פי ה' לא שאלו, לשון צקשה, שלא צקשו רחמים על זה שיצא להם פרנסתם מפי ה' יחיה האדם, שזה צחינת מן שיש צהם נלוזי הקדושה, ואלל הגבעונים היה לחם יצא שלא היה נלוזי קדושה צהם, וזה אשר לא מצני ישראל המה.

(תורת חיים, הגה"ק ר' חיים מקאסוב זי"ל)

²¹ כלומר צד האחר, הסטרא אחרא רח"ל.

הרבנית הצדקנית שעמדה מנגד וראתה כל המעשה לא יכלה לעצור בעדה, והתלוונה בפני בעלה הגה"ק "היתכן וקרוב שלנו מסתובב זה זמן זמנים טובא ללא שום פרנסה ולא תוכל לעזור לו, ולאיש הזה רק מחמת שרצה להכניס בנו לשקאהל"ע ועכתב בעדו והסכים, כבר נושע, ולמה לא תפעול כן גם לקרובינו".

הגה"ק ששמע טענתה השיב לעומתה "ממקום ההוא שהשפיעתי לאיש הנ"ל פרנסה לא אוכל להשפיע לקרובי הזה", שאין זה מקום הראוי ומסוגל בשבילו.

והנראה מכאן הוא אף שבודאי לא המשיך הגה"ק ה"אבני נזר" להאיש פרנסה מהסט"א חלילה, אך כנראה דמדריגות שונות ישנם בדברים הללו, וממקום הנ"ל לא רצה להשפיע לקרובו.

בנושא זה יש להעיר שכנראה מדריגות איכא בדבר, וכפי שרואים מעובדא דלהלן, שהרה"ק ה"אבני נזר" מסאכאטשוב זי"ע שלח פעם לקרוא אליו יהודי ששלח את בנו לבית הספר להשתלם בלימודים בשקאהל"ע, דבר שהיה חשוב אז כפריצת גדר אצל החודים לדבר ה', וכיון שבא הלה אליו והוכיחו ע"ז, התנצל הלה שהיות ומצב הכלכלי אצל היהודים היתה ירודה מאוד, מבקש הוא שבנו ילמוד בשקאהל"ע ובה יוכל להבטיח לעצמו פרנסה מכובדת.

שאלו ה"אבני נזר" באם ויבטיח הוא לו פרנסה אף בלא זה, האם יהא מוכן לעזוב הדבר, והסכים היהודי, ואכן תיכף אחרי זה בא לו אחד וביקשו להשתתף עמו בלא שיצטרך להשקיע כלום, והרוויח ע"ז סכום עצום מאוד, והתפרנס בהרחבה גדולה.

אוצר השפע בשמים אינו חסר כלום, רק האמונה מצד האדם, ותיכף כשיאמין יתעורר לו השפע

קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העומר וגו' כאשר צוה ה' וגו' ויניחהו אהרן לפני העדות למשמרת

לדקדק חיצת נננת, שאין לו דמיון צמקרא, י"ל כי הוא רומז לשני פעמים לאן ואתן לאני לאן מרעיתי, כי ענין פרשה הזאת הוא להורות וללמד דעת את צני"ע עד סוף כל הדורות שישימו סדרם ותקומם אף צה' ולכל יצנתו צשום סבה גשמית רק צצנת כל הסבות המשפיע חיים ומזון... כמאמר דהע"ה ה' רועי לא אחסר, כי כאשר צאמת ידעו צני"ע כי השי" רועס ומנהיגס ושימו תקומם ושקומם צצתי לה' לצדו לא יחסרו כל טוב, וצנאות דשא ירצינו כרועה עדרו ינהל למרעה טוב ושמן, וזהו רומז לשון נננת לאני לאן מרעיתי כי כאשר ימשכו כ"י לאן קדשים אחר רועס וידעו זאת צאמת כי אף הוא ית' נורס ומנהלס תיכף מוכן השי" להשפיע להם כל טוב [ונוכל לרמוז זאת גם צחינת מלא העומר דמתן צמתיתין דצצת עמיר כמלא פי טלא], ו"פ כאשר צוה ה' ה' אל משה ויניחהו אהרן לפני העדות למשמרת, אשר הדקדוק מצואר ונגלה כי לכאורה הלשון מהופך דהול"ל ויניחהו אהרן וגו' כאשר צוה ה' אף צאמת הנה הוא דבר שלא כדרך הטבע שיתקיים דבר מאלכל זמן רב לדור דוריס וצפרט המן אשר כן גורה חכמתו ית' עליו שלא יתקיים אפי' מיום ליום [צחול] ולא היה צמניאות לאהרן מצדו שיתקיים המצוה הזו להניחהו למשמרת לדורות, כי הוא דבר שאינו מתקיים, אף השי" הוא צוה ויעמוד למשמרת ויתקיים צרות פי מאמרו ית', ו"פ כאשר צוה ה' [כי"ק כאשר ר"ל צציל היינו מחמת צזוה ה' היה ציכלתו לקיים ולעשות פעולה זו] וזהו רומז כנ"ל ללמד דעת אותנו כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם אשר הכל תלוי צמאמרו ית' להשפיע ולהתקיים הוא הנותן הוא השומר...

ונוכל לפרש צזה מאמר חז"ל קשים מזונותיו של כקרי"ס, וכמו"כ קשה זוונו של אדם כו', שידוע פלא הלשון אף שייך לומר דבר קשה לפני המקום צ"ה, ולדרכינו י"ל שחז"ל נתנו לנו ענה טובה שצעת שיראה אדם עצמו צדוקת וקשין מזונותיו של אדם או צעניני זיווג, הענה היעוזה לזה שיתנהג כמו צקריעת י"ס, שידוע מדרש חז"ל על פסוק לאיתנו לתנאו שתנאי התנה הקצ"ה צמע"צ שיקרע היס לישראל ועברו צחוק ציבשה ואעפ"כ צחלת מנייתם על היס צרדוף מצרים אחרים ושיגו אותם שס לא נקרע להם היס תיכף אף שהיה הדבר מוכן ומזומן צתנאי מפורש מששת ימי צראשית היה רריך מקודם שיאמינו צני"ע צה',

כדכתיב ויצאו בני צמח הם צינעה, כי צמחה צאו למח הם צינעה עוד ים טרם נקרע ואח"כ נעשה יצעה, וכמו שדרשו רז"ל שנתשן בן עמינדב קפץ למח הם תחילה והיה אמונתם חזקה בה' כי כל יוכל והרבה ריות והנלה לפניו אם חפץ בהם ה' יוכלו לילך גם על פני המים וממח אמונה זו נקרע להם הם, וישע ה' להם כן גם בכל העניינים הצאים לאדם בקישוי כמו מזונות יאמין כי הש"י יוכל להחיותו בריות ממואל פיו ויכל להמציא לו חיים יהיה איך שיהיה, ואחרי כי יאמין זאת באמונה שלימה צודאי יפתח ה' לו את אוצרו הטוב המוכן לו, כי צודאי אוצר השפע אינו חסר כלום רק האמונה מנד האדם, ותיקף כשיאמין באמונה השלימה יתעורר ותגלה לו השפע, וכמו"כ בענייני זיווג ידוע מאמחז"ל ארבעים יום קודם יצרת הולד מכריזין בת פלוני לפלוני, נמאל כי באמת זיווג מוכן ואינו חסר רק שיאמין באמונה שלימה שלא יעזוב אותו וימציא לו עזרו מקודש, ובהגיעו לאמונה שלימה הזאת וימציא עצמו לזה, אזי מתעורר לו חסד עליון לגלות לו חלקו וחצלו, כי כן הנהגת הש"י צרא והכין הכל שבו הרגע שיאמין איש ישראל באמונה שלימה יתן לו הטוב האפון לו...

(תורת אמת, הגה"ק ר' יהודה לייב איגר ז"ל)

⌘

במה שדחז"ל עה"כ "וישב הם וגו' לאיתנו", לתנאו הראשון, שתנאי התנה הקב"ה במעשה בראשית שיקרע הם לישראל, דקדק הרוזינער ז"ע, דלכאורה הול"ל זאת הכתוב בשעת קרי"ס, שקיים הם את התנאי של קריעת הם, ולא כאן אחרי שחזר ושב הם לאיתנו כמצבו בראשונה.

ומבאר הרה"ק מרוזין דהים השתוקקה והתאוה לעשות פירסום וגילוי אלוקית כזה חוץ לדרך הטבע, וזהו כל רצונם ומאוים של הברואים, וע"ז לא הוצרכה לשום תנאי, שלא היתה לו כל קושי בדבר, ועיקר מה שהיתה צריכה לקיים כעת היתה התנאי לחזור ולהתנהג כדרך הטבע, ולכן דייקא כאן כתוב ששב לאיתנו, לקיים תנאו.

⌘

במ"ש כי בודאי אוצר השפע אינו חסר כלום, יסופר על אחד מהצדיקים שהיה נהוג אצלו שהחסידיים שהסתופפו בצילו, הסבו יחדיו ב"טיש" לאכול את סעודתם²², והמשמש בשם אלימלך היה מחלק מנות למסובים, ובראשונה ישבו העשירים ונכבדי העם, ובסוף השלחן ישבו להם פשוטי עמך העניים ואביונים, וכיון שהבחין האדמו"ר שמשמשו מחלק המנות הגדולות והיפות להעשירים היושבים ראשונה, קרא לעברו "מיילעך, גיב אראפ, אויבן איז דא גענוג" [תגיש להיושבים למטה, למעלה הרי יש די והותר], ובפשטות היה כוונתו כפשוטו שיגיש המנות להיושבים למטה בקצת השולחן, אולם באמת כוונה פנימית היתה לצדיק זה, שהיה מרמז שישיפיעו למטה לעוה"ז, שהרי למעלה באוצר השפע הרי יש די והותר ואין חסר שם כלום.

²² כן היה נהוג אצל הרבה אדמו"רי פולין, וכן גם אצל חסידי גור, והיה זאת קרוי אצלם "קריגן טיש" [לקבל זכות להסב אצל ה"טיש"], שמחמת קהל החסידים הגדולה, חולקו למשמרות, לזה משמרתו בלילה, וזה קיבל משמרתו ביום להיות מסיב ב"טיש" עם הרבי.

במ"ש שאין לבטוח בשום סיבה גשמית, רק בהקב"ה שהוא סיבת כל הסיבות, מובא ב"בוצינא דנהורא" שכשחלה נכדו של הרה"ק ר' ברוכל' ממעזיבוזש ז"ע ולקחוהו לרופא אשר נתן לו סמים לרפואה, אמר ע"ז הרה"ק הר"ב "הנה אנו מתפללים ואומרים 'בורא רפואות נורא תהילות אדון הנפלאות', ויש לתמוה למאי נצרך רופאים ורפואות ולמה בראם השי"ת, אחרי שממילא הכל ביד ה'".

"אלא" מתרץ הרבי ר' ברוך, "אילו לא ברא זאת הקב"ה, לא היתה כל בחירה, ולכן הנהיג הקב"ה שיצטרך האדם לעשות השתדלות ולקחת רפואות, בורא רפואות' היינו טעמא משום ד'נורא' השי"ת מתיירא דאי לאו הכי, היה כל אחד מאמין ומהלל להשי"ת 'תהילות' שהוא 'אדון הנפלאות'".

ולכן צריך לעשות כל ההשתדלות ע"פ מה שהטביע לנו הקב"ה בטבע הבריאה, אך צריך להתחזק היטב באמונה ולידע שלא לבטוח בסיבה זו, שאין זאת המביא הישועה רק סיבת כל הסיבות.

⌘

במה שהביא לפרש הכתוב "כאשר ציוה ה' את משה ויניחהו אהרן לפני העדות למשמרת", שמעתי ביאור בדרך שונה מהרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע שדקדק בזה כדקדוקו של ה"תורת אמת" דהול"ל איפכא "ויניחהו אהרן וגו' כאשר ציוה ה'", וביאר דתיכף כמו שציוה הקב"ה למשה, מיד הרגיש אהרן ברוח קדשו בדבר "ויניחהו" ולא הוצרך משה לצוות לו על דבר זה.

⌘

במ"ש לדברי חז"ל "קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף" וכן "קשין זיווגו של אדם כו", האדמו"ר הזקן הרה"ק ר' אברהם יעקב מסאדיגורא ז"ע היה אומר בטעם הקושי בעניינים הללו דוקא, שבדברים אלו תולים אנשים זאת הדרך הטבע ביתר שאת, והרי עיקר הישועה להאדם הוא במה שמרים עיניו למרום ומצפה לישועת ה', ולכן קשים הדברים כל כך.